

MARKS I ENGELS O KLASNO-REVOLUCIONARNOM I OPSTEM
VOJNOSTRATEGIJSKOM SADRŽAJU I KARAKTERU
NAORUŽANOG NARODA

Marks i Engels su svoje osnovne teorijske stavove o karakteru socijalističkih društvenih odnosa, pa i o vojnom organizovanju, zasnivali na pretpostavci da će proboj socijalizma biti izveden u najrazvijenijim zemljama. Međutim, razvijene zemlje su, usled niza okolnosti sve do današnjih dana uspele da sačuvaju kapitalističke proizvodne odnose, a u nekim od nerazvijenih zemalja započeo je revolucionarni socijalistički proces (Rusija, Jugoslavija, Kina i dr.).

Stvaralački, antidogmatski duh Marksove misli omogućio je eminentnim predstavnicima revolucionarnog radničkog pokreta da razviju i prilagode marksističku teoriju novonastalim istorijskim okolnostima. Lenjinova koncepcija o izgradnji socijalističkog društva u relativno nerazvijenoj zemlji i karakteru njene vojne organizacije i Titova teorija o samoupravnom socijalističkom društvu i opštenarodnoj odbrani, očigledna su potvrda Marksovog stanovišta: da »ona (radnička klasa — M. P.) zna, ako hoće da postigne svoje sopstveno oslobođenje ... mora da prođe kroz duge borbe, kroz čitav niz istorijskih procesa ... Ona nema da ostvaruje nikakve ideale; ona ima samo da oslobodi one elemente novog društva koji su se već razvili u krilu starog buržoaskog društva koje se slama«.¹

U mnogim radovima nastalim do 1871. godine, posebno u ranim radovima, Engelsovom radu štampanom pod naslovom »Dva govora u Elberfeldu« 1845, »Komunističkom manifestu« 1847, »Mogućnostima i preduslovima Svete alijanse za rat protiv Francuske« 1852. i drugim radovima klasici su pokretali i obrazlagali neke od bitnih vojnih pitanja socijalizma. Međutim, tek oslanjajući se na iskustva Pariske komune i njene Nacionalne garde u delima: »Građanski rat u Francuskoj« 1871, »Članci i rasprave o francusko-pruskom ratu 1871«, »Kritika Gotskog programa« 1875, »Antidiring« 1878, »Poreklo porodice, privatne svojine i države« 1884, »Kritika Erfurtskog programa« 1891, »Uvod u Marksov građanski rat u Francuskoj« 1895. godine i drugim radovima iskristalisali su i uopštili celovitiju teorijsku koncepciju o karakteru vojnog organizovanja socijalističkog društva.

¹ Citirano prema: P. Vranicki, *Historija marksizma*, izd. »Naprijed« 1971, knj. I, str. 163.

1) U »Nemačkoj ideologiji« Marks i Engels su pisali da se u uslovima stihijske podele rada, iz koje izrasta privatna svojina i cepanje društva na antagonističke klase, društvene sile, koje stvara udruženi ljudski rad delovanjem u materijalnoj proizvodnji i drugim društvenim strukturama, otuđuju od njih delujući kao deo društva i pojavljujući se kao svojstva neke spoljne sile koja vlada društvenim odnosima. U političkoj sferi klasno antagonističkog društva umesto neposrednog društvenog usmeravanja društvenih procesa dolazi do pojave posebnog oblika društvene sile — do političke sile (odnosno države) čije posedovanje omogućuje jednom delu ljudi da bude gospodar drugom.¹

U klasno eksploatatorskom društvu vojna organizacija egzistira u okviru političke sile — države kao njeno osnovno sredstvo za sprovođenje oružanog nasilja, bitan konstitutivan element i neminovni pratilac. Naime, u klasnom društvu nemoguće je usmeravati u pravcu obezbeđenja određenog načina materijalne proizvodnje, zasnovanog na eksploataciji jedne klase od strane druge, bez posedovanja monopola fizičkog nasilja i njenog suštinskog dela — vojne organizacije. U suprotnom, kako je pisao Engels, »klase bi se u međusobnoj jalovoj borbi uništile«.

U delu »Poreklo porodice, privatne svojine i države« Engels na očigledan način eksplicira nužnost i društvene faktore koji uslovljavaju proces postepenog ukidanja gentilne samouprave i oružane samoorganizacije prvobitnog društva, a u vezi s tim i proces otuđenja, osamostaljenja osnovnih društvenih funkcija putem nastanka i razvoja državnog aparata i vojne organizacije kao posebnih i od društva odvojenih organa. »... država se razvijala na taj način što su organi gentilnog uređenja preobraženi, delimično potisnuti uvođenjem novih organa, i najzad potpuno zamenjeni pravim državnim ustanovama, dok je na mesto istinskog 'naroda pod oružjem', koji se sam štitio u svojim genšovima, fratrijama i plemenima, stupila 'naoružana javna vlast' koja je bila potčinjena tim državnim ustanovama, pa se, dakle, mogla upotrebiti i protiv naroda ... Mladoj državi je bila potrebna pre svega sopstvena oružana sila ... koja više nije istovetna sa stanovništvom koje se samoorganizuje kao oružana sila. Ova posebna javna vlast je nužna, jer je samoaktivna oružana organizacija stanovništva postala nemoguća otkako je društvo pocepano na klase«.¹ Drugom prilikom, razmatrajući karakter buržoaske države, Engels ističe: »Glavna svrha te organizacije (države — M. P.) bila je oduvek da jedna isključivo manjina oružanom silom osigura sebi ekonomsko ugnjetavanje radne većine«.²

Dakle, klasicima su ukazali na najdublje društvene uzroke i posledice razoružanja naroda i naoružavanja od društva otuđenih i osamostaljenih grupa specijalizovanih za oružano nasilje. Uzroci su u klasnom antagonizmu društva, kome je imanentno unutrašnje nasilje i težnja za spoljnim osvajanjima. Klasno eksploatatorsko društvo ne može egzistirati bez osamostaljene i otuđene političke sile — države, čije je neodvojivo sredstvo vojna organizacija. Militarizam je u stvari dovođenje ove tendencije do njenih krajnjih konze-

¹ Videti: Marks — Engels, Rani radovi, izd. Zagreb, 1953, str. 400 — 401.

² K. Marks — F. Engels, Izabrana dela u dva toma, »Kultura«, 1950, knj. II, str. 255, 259—260, 309.

³ F. Engels, Odabrana pisma, str. 279.

kvenci, »kada vojska postaje glavna svrha države, gde narodi postoje jedino zato da daju vojsku i da je hrane«. ¹

U praksi savremenog imperijalističkog sveta na drastičan način se potvrđuju opšte anticipacije klasika o državi i vojnoj organizaciji kao otuđenim društvenim strukturama. Inovacije savremenih vojnih sistema imperijalističkih zemalja u smislu njihove teritorijalizacije i sve potpunije totalizacije u svojoj suštini znače dalji stepen alijenacije čoveka i društva, jer se sve šire narodne mase dovode u položaj objekta manipulacije od strane osamostaljene i otuđene birokratsko-vojne mašine.

2) U toku izgradnje besklasnih društvenih odnosa klasici su isticali da će se odvijati proces podruštvljavanja na radničko klasnoj osnovi političke sile — države i njenog sastavnog dela vojne organizacije. U »Jevrejskom pitanju« Marks kaže: »Tek kada stvaran čovek potvrdi u sebi apstraktnog građanina i kao individualan čovek postane generičko biće u svom elementarnom životu, u svom individualnom radu, odnosno, tek kada čovek spozna i organizuje svoje sopstvene sile kao društvene sile i stoga i više ne bude delio od sebe društvenu silu u obliku političke sile, tek tada će čovekova emancipacija biti dovršena«. ²

Engels je 1884. godine pisao: »Sad se približavamo brzim koracima razvijenom stupnju proizvodnje na kome postojanje tih klasa ne samo što će prestati da bude nužnost, već će postati stvarna smetnja proizvodnji. One će nestati isto tako neminovno kao što su ranije nastale. S njima će neminovno nestati i država. Društvo koje će iznova organizovati proizvodnju na osnovu slobodne i jednake asocijacije proizvođača, premestiće celu državnu mašinu tamo gde će joj tada biti mesto: u muzej starina, pored kolovrata i bronzane sekire ...³ S iščezavanjem imućne manjine iščezava i nužnost oružane ugnjetačke ili državne sile«. ³

Ukazujući na činjenicu da novo socijalističko društvo proizilazi iz kapitalističkog, »koje, dakle, u svakom pogledu, u ekonomskom, moralnom, duhovnom, nosi još na sebi obeležja starog društva iz čijeg krila izlazi«, Marks i Engels su isticali da je radničkoj klasi potrebna »revolucionarna diktatura proletarijata« — država u odumiranju koja je izgubila svoja klasična svojstva, i svesne organizovane socijalističke snage — partija radničke klase, da bi radnička klasa pomoću tih političkih poluga skršila otpor buržoazije i započela organizaciju novog društva. Engels o tome piše: »Marks i ja smo smatrali još od 1845. da će jedna od konačnih posledica buduće proletrske revolucije biti postepeno raspuštanje političke organizacije koja se označava imenom država ... Ali istovremeno bilo je uvek naše mišljenje da radnička klasa mora zauzeti organizovanu političku silu države, njenom pomoći razbiti otpor kapitalističke klase i nanovo organizovati društvo da bi se tako došlo do tog i drugih važnijih ciljeva buduće socijalne organizacije«. ⁴ Marks u radu »Građanski rat u Francuskoj«, razmatrajući iskustva Pariske komune navodi: »Mali broj funkcija, ali veoma važnih, koje bi tada još ostale za centralnu

¹ F. Engels, Izabrana vojna dela, izd. »Vojno delo«, 1953, knj. I, str. 16.

² K. Marks — F. Engels, Rani radovi, str. 65.

³ K. Marks—F. Engels, Izabrana dela u dva toma, knj. II, str. 312.

⁴ F. Engels, Odabrana pisma, str. 279.

⁵ Marks, Kritika Gotskog programa, izd. Kultura, 1959, str. 59

⁶ Engels, Odabrana pisma, str. 279.

vladu, nisu imale da budu ukinute kao što se to namerno lažno tvrdi, nego je trebalo da ih vrše komunalni i strogo odgovorni činovnici. Jedinstvo nacije nije imalo da bude razbijeno nego, naprotiv da bude organizovano putem komunalnog sistema ... ».¹

Dakle, država radničke klase »ne biva ukinuta, ona odumire. S tog stanovišta treba ocenjivati frazu o 'slobodnoj narodnoj državi' ... i zahtev tzv. anarhista da država treba da bude ukinuta preko noći.«²

Preovladavanje države i vojne organizacije kao oblika političkog otuđenja, Marks je video u sistemu koji je inaugurisala Pariska komuna: »Pošto se oslobodio stajaće vojske i policije tih elemenata fizičke sile stare vlade ... Pariska komuna je trebalo, razume se, da posluži kao uzor svim velikim privrednim centrima Francuske. Čim bi u Parizu i u drugostepenim centrima bilo uvedeno komunalno uređenje, stara vlast bi i u pokrajinama morala da ustupi mesto samoupravi proizvođača ... Pariz je mogao da se odpure samo zato što se usled opsade oslobodio vojske, na čije mesto je postavio Nacionalnu gardu, sastavljenu pretežno od radnika. Ovoj činjenici valjalo je sada dati karakter stalnosti. Prvi dekret Komune bio je stoga dekret o ukidanju stajaće vojske i njenom zamenjivanju naoružanim narodom.«³

Prema tome, klasici su postavili fundamentalno stanovište da će se u toku razvoja socijalističkog društva i prevazilaženja klasnih odnosa, pod rukovodstvom radničke klase i njene partije kao odlučujućih društvenih i političkih snaga, odvijati proces dezalijenacije rada, pa i proces odumiranja države i podruštvljavanja vojnih struktura — vraćanje društvu odbrambenih funkcija koje su mu pojavom klasa, države i vojne organizacije bile otuđene. Oblik preko koga će se odvijati proces uspostavljanja društvene samoodbrane na radničko klasnoj osnovi, Marks i Engels su nazvali naoružanim narodom. U tom smislu naoružani narod je ne samo kontrapunkt militarizmu i uopšte od društva otuđene i osamostaljene vojne organizacije nego i njegova direktna negacija. Zbog toga se naoružani narod može u potpunosti realizovati samo izvan i nasuprot dezintegriranog društva, u uslovima razvoja samoupravnih socijalističkih društvenih odnosa. Za realizaciju tih istorijskih kretanja potrebna je čitava istorijska epoha, utoliko pre što je socijalistički proces otpočeo u relativno nerazvijenim zemljama.

Savremena praksa potvrđuje realnost ovih kapitalnih teza klasika marksizma. Društveno-klasna svojstva Nacionalne garde Pariske komune, vojne sile oktobarske, naše, kineske, vijetnamske i drugih revolucija i savremenih nacionalnooslobodilačkih pokreta, s jedne strane, a s druge, promene u savremenim vojnim sistemima, uslovljene razvojem proizvodnih snaga, posebno proizvodnjom naoružanja i fizionomijom savremenog rata, predstavljaju nagoveštaje ovog istorijski nužnog procesa.

Realizacija Titove koncepcije opštenarodne odbrane u uslovima našeg socijalističkog društva koje se razvija na samoupravnim osnovama, predstavlja svojevrsnu potvrdu naučne zasnovanosti i aktuelnosti koncepcije osnivača marksizma o naoružanom narodu kao imanentnom svojstvu socijalističkog društva.

¹ K. Marks — F. Engels, Izabrana dela u dva toma, knj. I, str. 498.

² F. Engels, Antidiring, izd. »Naprijed«, str. 262.

³ K. Marks — F. Engels, Izabrana dela u dva toma, knj. I, str. 497.

3) Osnivači marksizma nisu dali celovitu definiciju naoružanog naroda. Međutim, može se zaključiti šta su pod tim pojmom podrazumevali na osnovu mnogih stavova koje su u raznim prilikama iznosili, i na osnovu smisla i sadržaja koje su davali upotrebljavanjem terminima: naoružani narod, opšte naoružanje naroda, istinski naoružani narod, naoružani proletarijat, narodna milicija, stanovništvo koje se samoorganizuje kao oružana sila, samoaktivna oružana organizacija, narod pod oružjem i dr.

Pod naznačenim terminima, pri čemu su najčešće upotrebljavali termin NAORUŽANI NAROD, Marks i Engels su podrazumevali: vojnu organizaciju radničke klase u savezu sa radnim masama — oružani instrument za uspostavljanje i odbranu diktature proletarijata i kretanje društva ka »slobodnoj i jednakoj asocijaciji proizvođača«, čiji konkretni oblici manifestacije i vojnostrategijska svojstva u saglasnosti sa datim društveno-istorijskim okolnostima obezbeđuju na najautentičniji način ispoljavanje konkretnih istorijskih interesa radničke klase — optimalno vođenje oružane borbe, rata i stalan tok podruštvljavanja odbrambenih struktura i funkcija, odnosno »da udruženi proizvođači i građani organizuju odbrambene snage društva kao svoje sopstvene« (Tito).

Pod pojmom naoružanog naroda osnivači marksizma su, dakle, podrazumevali revolucionarnu društveno-klasnu suštinu i ulogu vojne organizacije radničke klase koja predstavlja negaciju i kontrapunkt tradicionalnih klasno-eksploatatorskih vojnih sistema.

Pokušaćemo da naznačimo i obrazložimo neke od bitnih društvenih i opštih vojnostrategijskih karakteristika naoružanog naroda, nastojeći da interpretacija bude što autentičnija stavovima koje su osnivači marksizma iznosili u mnogim svojim radovima.

4) Pri razmatranju konkretnih formi manifestacije i bitnih vojnostrategijskih svojstava vojne organizacije radničke klase — naoružanog naroda, Marks i Engels su polazili od dva vodeća teorijska i metodološka načela:

Prvo, vojna organizacija radničke klase — oružani instrument borbe za uspostavljanje i odbranu socijalističkog društva, obezbeđujući stupanje na istorijsku scenu radničke klase i oslobađanje energije otpora narodnih masa, dovodi do pojave novih organizacionih oblika, novina u strategiji i taktici i izuzetne borbene moći naoružanog naroda, istovremeno otvarajući proces obrazovanja svog kvalitativno novog »vojnog metoda«.

Drugo, oblici konkretnog ispoljavanja i osnovna vojnostrategijska svojstva naoružanog naroda najneposrednije su uslovljeni karakterom unutrašnjih društvenih odnosa, konstelacijom međunarodnih vojnopolitičkih snaga i odnosa i fizionomijom borbenih dejstava, odnosno rata, a u kom će se obliku izraziti »racionalna oružana odbrana ... to u svakom posebnom slučaju zavisi od postojećih okolnosti«, konstatuje Engels u pismu Marksu 1868. godine.¹

Neosporno je da su osnivači marksizma pridavali društveno-klasnoj suštini vojne organizacije radničke klase — naoružanom narodu — kvalitativno nova svojstva u odnosu na klasno-eksploatatorske vojne organizacije. Međutim, njihova razmatranja o opštih vojnostrategijskim svojstvima naoružanog

¹ F. Engels — Izabrana vojna dela, tom II, str. 370.

naroda — organizacijsko-formacijski oblici, strategija i taktika, naoružanje i oprema, komandovanje i rukovođenje i dr. — protivrečno su tumačena.

U mnogim radovima, kompleksnije u članku »Mogućnosti i preduslovi za rat Svete alijanse protiv Francuske 1852. godine« i »Antidiringu«, Marks i Engels su izložili naučnu hipotezu da će se u oružanim revolucijama i u toku izgradnje socijalističkog društva razvoj »vojnog metoda« kretati u pravcu dijalektičke negacije postojećeg, buržoaskog, a do odlučujućih, kvalitativnih promena doći će u razvijenijoj fazi socijalističkog društva.¹

U toku osvajanja vlasti i neposredno po uspostavljanju diktature proletarijata »promene u kvalitetu i kvantitetu ljudstva« — afirmacija nove klase i novih socijalističkih društvenih odnosa, entuzijazam narodnih masa u odbrani od agresije, revolucionarne i oslobodilačke tradicije i dr. omogućuju pojavu novih oblika organizacijsko-formacijskog ustrojstva vojne organizacije, novine u načinu vođenja oružane borbe i drugih oblika otpora, kako to konstatuje Engels u »Antidiringu« i radovima o francusko-pruskom ratu 1870/1871. godine.¹ Međutim, prevazilaženje postojećeg »vojnog metoda« neposredno zavisi od karaktera konkretne istorijske situacije — od stepena razvijenosti društva, od svesti i organizovanosti radničke klase, od saradnje radničke klase sa drugim eksploatisanim društvenim slojevima i dr. Pretpostavljajući mogućnost pobeđe socijalizma u Francuskoj 1852. godine, Engels obrazlaže tezu da se u konkretnim uslovima, s obzirom na nizak stepen materijalne proizvodnje, »nedovoljnu opredeljenost proletarijata koji se unekoliko vuče na repu drugih klasa ... žestoka unutrašnja previranja«² vojnostrategijska svojstva vojne organizacije radničke klase Francuske neće bitno razlikovati od dotadašnjeg »vojnog sistema«. Revolucija će u ovom slučaju, smatra Engels, »biti primorana da vodi rat onim sredstvima i onim istim metodima kojima se uopšte vodi u naše doba ...¹ Pobeđu će odneti onaj ko bude imao više bataljona«.⁴

U razvijenijoj fazi socijalizma »oslobođeni proletarijat sa svoje strane imaće svoj odraz i stvoriće svoj naročiti i potpuno novi vojni metod«.¹ Od bitnih društvenih pretpostavki, koje će usloviti korenito kvalitativno i kvantitativno prevazilaženje postojećeg buržoaskog »vojnog metoda«, Engels izdvaja: »stvarno oslobođenje proletarijata, potpuno ukidanje svih klasnih razlika i potpuna društvena svojina svih sredstava za proizvodnju ... i bar dvostruko povećanje sredstava za proizvodnju koje sada (1851) postoji u Nemačkoj i Francuskoj«.²

Dakle, osnivači marksizma su otkrili i teorijski obrazložili opštu zakonitost da naoružani narod — oružani instrument uspostavljanja i odbrane socijalističkih društvenih odnosa, po svojim opštim vojnostrategijskim osobenostima, otvara proces prevazilaženja postojećih klasno-eksploatatorskih

¹ Engels ističe: »Isto onako, kao što se proleterska revolucija neće nikako sastojati u ukidanju parnih mašina, već u povećanju njihovog broja, isto se tako i zadatak u vojnom delu ne sastoji u smanjenju masovnosti i pokretljivosti vojske, nego naprotiv, u podizanju i jednog i drugog na viši stepen«. (F. Engels — Izabrana vojna dela, tom I, str. 467).

² Kvalitativne novosti u organizacijsko-formacijskoj strukturi oružanih snaga i u načinu vođenja borbenih dejstava naše, kineske i vijetnamske revolucije potvrđuju u praksi naučnu zasnovanost ovog stanovišta.

³ F. Engels — Izabrana vojna dela, tom I, str. 467—470.

⁴ Isto.

¹ Isto.

² Isto.

² Isto.

»vojnih metoda«, unoseći bitne novine u teoriju i praksu vođenja oružane borbe, rata i oblika organizovanja oružanih snaga i drugih oblika borbe i otpora. Takođe, ukazali su na osnovne metodološke principe naučne analize ovog fenomena, što je od posebne važnosti za savremenu marksističku misao.

Interesantno je setiti se da su upravo ovi stavovi osnivača marksizma protivurečno tumačeni u doba intenzivnih rasprava o vojnim pitanjima mlade Sovjetske Republike (1921—1923). Naime, i Frunze i Trocki, zastupajući suprotne pozicije, pozivali su se i citirali delove navedenih Engelsovih radova. Trocki je smatrao da strategija, taktika i oblici oružanih formacija Sovjetske Republike moraju ostati onakvi kakvi su bili u doba građanskog rata, koji je upravo bio završen. Njihovo menjanje uslovljavalo je bitnim skokom razvoja materijalne proizvodnje. Frunze je, ne negirajući Engelsovo gledište da se radikalne promene »vojnog metoda« mogu izvršiti samo u razvijenom socijalističkom društvu, insistirao na potrebi postepenog, ali hitnog »zasnivanja vojnog sistema na principima komunističkog naoružanog naroda« i promeni, odnosno razvoju vojnostrategijskih svojstava Crvene armije. »Ipak mislim da činjenica što se stvorila nova proleterska država, ne može da ne ostavi traga na našoj vojnoj nauci i na metodu vođenja rata«, isticao je Frunze.¹

5) Potreba da se posebno i nešto detaljnije zadržimo na razmatranju stavova osnivača marksizma o konkretnim oblicima manifestacije naoružanog naroda, proizilazi iz činjenice da je u kasnijem periodu razvoja radničkog pokreta, sve do današnjih dana, ovo pitanje bilo u centru pažnje i doživljavalo kontroverzne interpretacije.

Prpratimo hronološkim redom neke od fragmenata iz radova Marksa i Engelsa u kojima su se oni nešto neposrednije bavili oblicima ispoljavanja naoružanog naroda.

Osnivači marksizma su u »Adresi CK Saveza komunista 1850. godine« preporučivali proletarijatu da se u okviru buržoasko-demokratskih revolucija, radi sprovođenja »permanentne revolucije« (demokratsku revoluciju nastaviti kao proletarsku), vojno organizuje, i to u obliku »naoružavanja čitavog proletarijata puškama, topovima i municijom« (dakle, opšte naoružanje cele klase), a u nepovoljnijim društveno-političkim i vojnim uslovima u formi »proleterske garde sa izabranim šefovima i vlastitim izabranim generalštabom, pod komandom revolucionarnih općinskih vijeća koje su postavili radnici, a ne pod komandom državne vlasti«.¹

Smatrali su, dakle, da će u datim društveno-istorijskim uslovima u zemljama i rejonima gde je radnička klasa relativno razvijenija i spremnija da se masovno uključi u revolucionarnu akciju, a u kojima je vojna organizacija neprijatelja relativno oslabljena i neefikasna, obrazovanje brojnih radničkih jedinica širom zemlje na proizvodnom principu biti najadekvatniji oblik. Međutim, u okolnostima kada je radnička klasa relativno malobrojna i nedovoljno povezana sa srednjim društvenim slojevima i kada buržoaska klasa, odnosno država raspolaže jakim oružanim snagama, isticali su potrebu formiranja krupnijih naoružanih radničkih odreda povezanih međusobno zajedničkom jedinstvenom komandom i planom borbenih dejstava. Ove operativne oružane formacije, sastavljene od najborbenijeg dela radničke klase, pred-

¹ Frunze — Izabrana dela, izd. VIZ, Beograd, 1967, str. 380.

¹ Marks, Engels, Lenjin — Izabrana dela, tom III, izd. »Naprijed«, 1963, str. 14.

stavljale bi udarno jezgro sposobno za vođenje borbenih dejstava protiv jačih neprijateljskih snaga, jezgro oko koga bi se okupili i uključili u revolucionarnu borbu radnička klasa u celini i ostali siromašni društveni slojevi.

Predviđajući mogućnost pobeđe proleterske revolucije u Francuskoj 1852. godine, Engels je u pomenutom članku »Mogućnosti i preduslovi ...« izneo mišljenje o konkretnim oblicima organizovanja oružanih struktura socijalističke društvene zajednice u datim istorijskim uslovima. Na osnovu analize unutrašnjih klasnih snaga i odnosa, koje bi karakterisala »unutrašnja, žestoka previranja«, potencirana vojnom agresijom Svete alijanse, Engels ističe neophodnost da se mase proletarijata, eventualno i seljaštva, organizovane u obliku »proleterske i seljačke garde«, upotrebe za unutrašnje odbrambene zadatke — za borbu protiv unutrašnjih kontrarevolucionarnih snaga, a posedanjem tvrđava širom zemlje — za oružani otpor protiv snaga agresije u zajednici sa linijskom (regularnom) vojskom. Analizom vojnostrategijskog faktora (obučenost, mogućnosti mobilizacije, naoružanja, vojnotehnički proračuni o oružanim snagama Svete alijanse i dr.) i s obzirom na činjenicu da će glavne mase proletarijata biti angažovane u borbi protiv unutrašnje kontrarevolucije, došao je do zaključka da se socijalistička društvena zajednica mora braniti već postojećim linijskim jedinicama koje bi se popunile i omasovile uglavnom gradskom sirotinjom, seljaštvom i neznatnim kontingentom proletarijata.

Interesantno je zapaziti da Engels, s obzirom na date unutrašnje i spoljne okolnosti, a pre svega usled očekivane brze vojne agresije Svete alijanse, ne ističe potrebu razbijanja stare linijske vojske, već transformaciju njene društveno-klasne suštine, pretvaranje u oruđe diktature proletarijata. On preporučuje da se ne vrše organizacijsko-formacijske promene u linijskoj vojsci i da principi obuke, borbenih dejstava i dr. ostanu u osnovi isti. Insistira na važnosti izvršenja korenitih promena personalnog sastava vrhovne komande, na ukazivanju poverenja srednjem i nižem oficirskom sastavu, s obzirom na to da bi bio ugrožen nacionalni integritet Francuske.¹

Prema tome, u određenim istorijskim uslovima (brojnost, organizacijsko ustrojstvo, naoružanje i način borbenih dejstava oružanih snaga eventualnog agresora — Svete alijanse), s jedne strane, i, s druge, »unutrašnja žestoka previranja« uslovi bi, prema proceni Marksa i Engelsa obrazovanje vojne organizacije radničke klase, odnosno naoružanog naroda socijalističke Francuske u obliku: a) linijskih (operativnih, kadrovskih) jedinica — glavnih snaga za odbranu od agresije i b) »proleterske i seljačke garde« — osnovnih snaga za odbranu od unutrašnje oružane kontrarevolucije. Tom prilikom obrazložili su i tezu o mestu i ulozi države radničke klase u organizovanju oružanih formacija od pripadnika neproleterskog dela stanovništva — gradske sirotinje i seljaštva i u transformaciji starih linijskih trupa u oružani instrument diktature proletarijata za odbranu od oružane agresije.

U pismu Marksu 1868. godine Engels je u vidu konciznih zaključaka izložio svoje mišljenje o bitnim svojstvima vojne organizacije demokratskih

¹ Posle revolucionarnih borbi 1848—1850. godine, Marks i Engels su verovali u blisku proletersku revoluciju u Francuskoj. Da bi pomogli radničkoj klasi Francuske u oružanom organizovanju odbrane kada dođe na vlast i odbaci tada širene defetističke ideje, Marks je tražio od Engelsa da hitno napiše ovaj rad. Međutim, pošto je Napoleon III u decembru 1851. izvršio državni udar, Engels ovaj rad nije završio.

pokreta 60-tih i 70-tih godina prošlog veka i anticipirao neke osnovne teze o oblicima manifestacije vojne organizacije radničke klase u borbi za uspostavljanje i odbranu socijalističkog društva.

Razmatrajući građanski rat u Americi (1861—1865), prusko vojno pitanje 1865. godine, dobrovoljački pokret u Engleskoj 60-tih godina i dr., i uzimajući u obzir postojeće unutrašnje društvene okolnosti, opasnost od oružanih intervencija feudalnih i apsolutističkih država i saveza, i vojnotehničke karakteristike oružane borbe, rata, Engels je zastupao gledište da je »čistoj miliciji odzvonilo«, odnosno da se u kombinaciji kadrovskih — operativnih (regularnih) i milicijskih oružanih formacija postiže maksimalno angažovanje ljudskih i materijalnih potencijala i najuspešnije vođenje borbenih dejstava.¹

Analogno tome odnosi se i prema oblicima vojnog organizovanja proletarijata. U pomenutom pismu Engels ističe: »Posle uvođenja ostraguše u naoružanje, čistoj miliciji je pogotovo odzvonilo. To ne znači da se svaka racionalna vojna organizacija ne nalazi negde na sredini između pruskog i švajcarskog sistema — ali gde? To u svakom posebnom slučaju zavisi od postojećih okolnosti. Samo se komunistički uređeno i vaspitano društvo može jako približiti milicijskom sistemu, ali i tu samo približno.«¹

Očigledno je da Engels dalje razvija i nadopunjuje i u ovom periodu svoje poglede i stavove o tada postojećim vojnim sistemima i posebno o konkretnim formama vojne organizacije radničke klase, koje je zauzeo ranije, u periodu revolucionarne situacije u Zapadnoj Evropi 1848—1852. Uočavajući osobine i pravce razvoja tadašnje vojne misli i prakse, pre svega razvoj proizvodnje naoružanja i ratne opreme i novine u strategiji i taktici, Engels veoma jasno obrazlaže tezu o neophodnosti prevazilaženja klasičnih teritorijalno-milicijskih vojnih sistema (iz perioda pred kraj XVIII veka i prve polovine XIX veka) i o vojnostrategijskim prednostima operativnih — regularnih oružanih formacija u kombinaciji sa teritorijalnim.

Praksa Pariske komune, iako kratkotrajna, omogućila je osnivačima marksizma da svoje opšteteorijske postavke o društveno klasnim svojstvima i oblicima konkretne manifestacije vojne organizacije radničke klase — naoružanog naroda — svestranije i dublje razrade.

Pored ostalih faktora, socijalni sastav Pariza, u kome su radnička klasa i gradska sirotinja bili u ogromnoj većini, omogućio je obrazovanje veoma brojne i jedinstvene vojne organizacije radničke klase — Nacionalne garde. Činili su je bataljoni i legije, formirani po arondismanima, na teritorijalnom principu, međusobno organski povezani u sastavu većih združenih jedinica — korpusa i armija i linijom centralizovanog operativnog komandovanja.

Oblik vladavine i vojnog organizovanja koji je inaugurisala Pariska komuna, Marks i Engels su smatrali u datim društveno-istorijskim uslovima

¹ Analizirajući iskustva američkog građanskog rata Engels piše: »Američki rat sa učešćem milicije na obe strane pokazuje samo da milicijski sistem zahteva nečuvene žrtve u novcu i ljudstvu i to zato što organizacija postoji samo na papiru. Kako bi Jenki prošli da su umesto južne milicije protiv sebe imali stalnu vojsku od nekoliko stotina hiljada ljudi«. (Marks, Engels — Dela, tom XVI, str. 60). »Sada pogledajte Ameriku i recite koliko je regularna vojska značajna za stvaranje dobrovoljačke vojske. Nikakva novoformirana vojska od građanskih lica ne može biti uspešno upotrebljavana ako nije obučena i potpomognuta ogromnim intelektualnim i materijalnim izvorima koji stoje na raspolaganju srazmerno jakoj regularnoj vojsci, a pogotovo onom organizovanošću koja sačinjava osnovnu snagu regularne vojske« (Engels — Izabrana vojna dela, tom II, str. 369—370).

¹ F. Engels — Izabrana vojna dela, tom II, str. 370.

»najzad pronađenim političkim oblikom pod kojim se moglo izvršiti ekonomsko oslobođenje rada« i podruštvljavanje odbrambenih struktura i funkcija. Po svojoj, dakle, društveno-klasnoj suštini — obezbeđujući u datim društvenim okolnostima ispoljavanje autohtone volje radničke klase i realizaciju njenih konkretnih klasnih interesa, i punu integraciju društvenih struktura i funkcija sa odbrambenim, Nacionalna garda je istorijski primer konkretne manifestacije naoružanog naroda koji je ostavio duboki trag u radovima klasika marksizma. Međutim, Marks i Engels nisu ni u jednoj prilici proglašavali formacijsko ustrojstvo Nacionalne garde, strategiju i taktiku koju je primenjivala, ili neka druga njena strategijska svojstva, obaveznim modelima za sva vremena i uslove. Naprotiv, oni su u više navrata kritikovali defanzivnu strategiju odbrane revolucije i preporučivali ofanzivna dejstva Nacionalne garde — pohod na Versaj, odnosno rasplamsavanje revolucije na celoj teritoriji Francuske. Zamerali su Skupštini Komune što je vrlo često smenjivala vojne starešine i što štabovi nisu efikasnije i stručnije delovali. Takođe, ukazivali su na tendencije relativnog osamostaljenja Centralnog komiteta Nacionalne garde u odnosu na Skupštinu Komune.

Dakle, trajna pouka Nacionalne garde Pariske komune nije u njenim konkretnim formama manifestacije i vojnostrategijskim osobenostima, već u njenoj društveno-klasnoj suštini, odnosno prvi put u praksi ostvarenom oružanom instrumentu diktature proletarijata, zasnovanom na punoj integraciji društvenih struktura i funkcija sa odbrambenim, zapravo na prerastanju svih revolucionarnih subjekata u stvarne aktore kreiranja i sprovođenja odbrane.

Prema tome, osnivači marksizma su veoma jasno isticali stanovište da će se vojna organizacija radničke klase — naoružani narod u oružanim revolucijama i po osvajanju vlasti izražavati kroz razne forme vojnog organizovanja, specifično za svaku sledeću situaciju, u neposrednoj zavisnosti od karaktera unutrašnjih odnosa, spoljnog faktora i vojnotehničkih karakteristika oružane borbe, rata.

6) Marks i Engels su u polemici sa anarhistima (Bakunjinom) dali odgovor na jedno od suštinskih pitanja društvene prirode naoružanog naroda: da li autohtono formiranje i ispoljavanje sopstvene volje radničke klase, naroda, u oružanom protivnasilju pretpostavlja organizovanost, svesnu plansku delatnost političke organizacije radničke klase i njene države ili isključivo oslanjanje na »revolucionarnu strast« — instinkt masa i apsolutnu spontanost i neorganizovanost.

Razmatranje ovog pitanja je i danas aktuelno, s obzirom na ispoljene tendencije nekih savremenih interpretatora Marksovog učenja da se zanemare i jednostrano shvate stavovi klasika o ulozi svesnog organizaciono-usmeravajućeg faktora u stvaranju i razvoju vojne organizacije u proleterskim revolucijama i po uspostavljanju diktature proletarijata.

U toku revolucionarnog oružanog ustanka u Španiji 1873. godine, piše Engels, kada je radnička klasa Španije mogla da »putem aktivne političke intervencije« obezbedi uspostavljanje demokratskog republikanskog uređenja i da se »potom ubrzano pređu razne etape prethodnog razvitka« ka »potpunom oslobođenju radničke klase«, »Tajna alijansa« (bakunjinistička frakcija u I

internacionali), sprovodeći u praksi anarhističku doktrinu, onemogućila je taj proces.¹⁾

»Na svom kongresu . . . 1872. godine«, piše Engels, »alijansisti su doneli rezoluciju da svaka organizacija političke, tzv. privremene ili revolucionarne vlasti, može biti samo nova obmana i da bi bila isto toliko opasna za proletarijat koliko i sve druge danas postojeće vlade.«² Bakunjin je u radu »Sloboda« izložio tezu: provoditi revoluciju putem »čvrste organizacije«, putem »oružanih formacija«, uz pomoć »stroge revolucionarne discipline« i »hijerarhijske odgovornosti rukovodstva«, značilo bi izdati samu revoluciju, jer organizacija, disciplina i autoritet vođe ponovo dovode do ukidanja »individualne slobode« i »autonomne inicijative«. »Naš je cilj«, kaže Bakunjin, »da stvorimo snažan, ali uvek nevidljiv revolucionarni kolektiv; kolektiv koji mora pripremiti i voditi revoluciju ostavljajući revolucionarnom pokretu masa njegov puni razmah, njegovoj društvenoj organizaciji najapsolutniju slobodu, ali uvek bdijući da taj pokret i ta organizacija ne stvore ponovo autoritete, vlade, države . . .«¹

»Bakunjin je već 1870. (Pisma jednom Francuzu) izjavio«, navodi Engels, »da se jedino sredstvo za isterivanje Prusa iz Francuske putem revolucionarnog rata sastoji u tome da se uništi svako centralizovano rukovodstvo i da se prepusti svakom gradu, svakom selu, svakoj opštini da vodi rat na sopstveni rizik. Treba samo jedinstveno rukovođenoj pruskoj vojsci suprotstaviti revolucionarne strasti oslobođene od okova — i pobjeda će biti osigurana.«²

Na planu organizovanja oružanih snaga i organa revolucionarne vlasti u Španiji 1873. godine »članovi bakunjinističke Internacionale . . . učinili su sve da im se dá karakter federalističke razdrobljenosti, oni su ostvarili, koliko im je to bilo moguće, svoj ideal anarhije.«³

U članku »Bakunjinisti na delu«, Engels kaže: »Federalizam nepomirljivih i njihovih bakunjinističkih prirepaka u tome se i sastojao što je svaki grad dejstvovao na svoj sopstveni rizik, proklamujući da nije najvažnija stvar sadejstvo sa drugim gradovima, već izdvajanje od drugih gradova, samim tim isključujući svaku mogućnost opšte ofanzive. Ono što je za vreme seljačkog rata u Nemačkoj i za vreme nemačkih ustanaka u maju 1848. bilo neizbežno zlo, — naime, rasparčanost i razjedinjenost revolucionarnih snaga, koja je omogućavala jednim te istim vladinim trupama da ugušuju jedan ustanak za drugim, — to je ovde bilo proglašeno principom najveće revolucionarne mudrosti.«¹ U zaključku pomenutog rada ističe: »A kakav je bio prirodni rezultat toga? Taj, što su bakunjinisti ili sprečavali svaki pokret . . . ili su se upuštali u razjedinjene, neplanske, besmislene ustanke . . . ili je pak rukovođenje ustanom padalo u ruke nepomirljivih buržuja . . . Na taj način, čim je došlo do akcije, ultrarevolucionarna dreka bakunjinista pretvorila se ili u izvlačenje ili u ustanak za koji se unapred znalo da je beznađežan, ili pak u priključivanje buržoaskoj partiji . . .«²

Engels je smatrao da bi »taj ustanak . . . imao velike izgleda za uspeh da su njime koliko toliko razumno rukovodili«. Reakcionarne snage su bile

¹ Videti: Engels — Izabrana vojna dela, tom II, str. 628—629.

² Isto, str. 635.

³ Bakunjin — Sloboda, str. 247.

¹ Engels — Izabrana vojna dela, tom II, str. 638.

² Isto, str. 636.

³ Isto, str. 638.

¹ Isto, str. 642—643.

do te mere demoralisane i razbijene da nisu bile u stanju »skupiti više od dve divizije čije su jezgro sačinjavali žandarmi ... prikupljeni iz cele Španije«. ³

Međutim, »nije bilo glavnog uslova aktivne saradnje španskog proletarijata, saradnje koju je bilo vrlo lako postići, dejstvujući u ime Internacionale. Nije bilo jednodušnosti među lokalnim federacijama; pokret je bio prepušten lokalnoj ili individualnoj inicijativi, bez ikakvog rukovodstva, bez ikakvog programa . . .« ⁴

Navedena Engelsova kritika teorijskih stavova i praktične akcije baku-njinista u španskom ustanku 1873. godine na očigledan način ilustruje principijelnu marksističku tezu: da vojna organizacija radničke klase — naoružani narod — ne pretpostavlja iščekivanje svake društvene centralne organizacije i rasparčavanje vojne sile u smislu anarhije. Naoružani narod proleterske revolucije, odnosno socijalističke društvene zajednice, ne treba shvatiti kao nepovezanu i atomiziranu po mestima, gradovima i pokrajinama vojnu silu, vođenu isključivo »stihijskom revolucionarnom strašću«. Treba ga shvatiti kao jedinstveno organizovanu vojnu silu, svesno usmeravanu i objedinjenu od strane revolucionarnih političkih i društvenih organizacija — partije, centralnih samoupravnih društvenih predstavničkih organa i revolucionarnih državnih organa, sposobnu da u ratnim uslovima primeni optimalne načine vođenja borbenih dejstava.

Naoružani narod ne bi mogao uspešno da dejstvuje bez odgovarajuće organizacije — međusobne povezanosti organizacijskih delova, jedinstvene vojnostrategijske koncepcije vođenja oružane borbe i otpora, nezavisno od toga da li je do njene pojave došlo pretežno stihijskim otporom naroda, klase, ili je ona unapred pripremana i inicirana od strane političke organizacije ili, pak, simultanim delovanjem oba faktora.

Naoružani narod stvara i razvija svoju organizaciju u samoj akciji, u središtu prakse. Primarni impulsi potiču od samog naroda, klase, prepliću se sa impulsima koji dolaze od političke organizacije. Bilateralnost delovanja spontanosti i svesnog organizovanog faktora, koji je integralni deo samog naroda, i njihovo uzajamno dijalektičko prožimanje oslobađaju stvaralaštvo i entuzijazam masa i stvaraju prostor za elastičnu i nedogmatsku organizaciju, sposobnu da se neprekidno potvrđuje i koriguje u neposrednoj akciji. Dakle, smisao postojanja takve organizacije je u usmeravanju, podsticanju i osmišljavanju već postojeće autohtone energije masa, a ne u njenom veštačkom izazivanju spolja ili u isključivoj spontanosti anarhističkog smisla.¹

Engels je pisao da je velika francuska revolucija izvojevala pobedu blagodareći revolucionarnom spontanom entuzijazmu masa, izraženom kroz oružanu organizaciju, koja je po svojim svojstvima — organizacionoj strukturi, načinu borbenih dejstava, međuljudskim odnosima i dr., prevazilazila klasične feudalne stajaće vojske. »Zato francusku vojsku od 1794. godine nikako ne treba smatrati kao neku grubu, bučnu gomilu dobrovoljaca, oduševljenu idejom da umre za Republiku, već kao vrlo dobru vojsku, koja se nesumnjivo može ravnati sa neprijateljskom vojskom«. ²

³ Isto, str. 638.

⁴ Isto, str. 641.

¹ Videti: M. Oreb — Zbornik radova, PS JNA, br. 4 /71, str. 92.

² F. Engels — Izabrana vojna dela, tom I, str. 459.

7) O karakteru unutrašnjih međuljudskih odnosa naoružanog naroda, kao refleksije njegove društvene — klasne suštine, klasici su u više navrata iznosili svoje mišljenje, najneposrednije pišući o Nacionalnoj gardi Pariske komune.

Pretvaranje pripadnika radničke klase, društva, u kreativne subjekte organizacije i sprovođenja oružanog protivnasilja u neposrednoj je međuzavisnosti sa kvalitativno novim kaakterom međuljudskih odnosa vojnoj organizaciji. Engels je više puta isticao da je i u uslovima podruštvljene oružane odbrane neminovna stroga subordinacija, svedena na »tehnoška« pitanja pripreme i vođenja oružane borbe, za razliku od vojne organizacije klasno-eksploatorskog društva, u kojoj se proteže na sva važnija pitanja života i rada pripadnika oružanih snaga. Svi ostali aspekti odnosa u okviru naoružanog naroda neposredna su refleksija datog stepena razvoja socijalističkih društvenih odnosa.

Dakle, bitne karakteristike međuljudskih odnosa u okviru naoružanog naroda neposredan su odraz podruštvljenog bića oružane odbrane — proizvođači postaju ujedno upravljači i branioci onoga što stvaraju i čime upravljaju, odnosno, kako je to iskazao Marks, »svi građani postaju ratnici a svi ratnici građani«. Međutim, za razliku od anarhističkih shvatanja, klasici su isticali da naoružani narod pretpostavlja uključivanje radničke klase, odnosno pripadnika društva i njihovih asocijacija, na neposredan način i preko osnovnih do centralnih društvenih predstavničkih organa, u stvaranje jedinstvene, zajedničke vojne organizacije i doktrine oružane borbe, i prihvatanje obaveza koje iz toga proizilaze za sve društvene strukture, sve elemente vojne sile. Kao elementat takve subordinacije, klasici nisu isključivali potrebu učešća organa države — kao revolucionarnog sredstva radničke klase o čemu je Marks pisao, ističući da se Pariska komuna s pravom nije u potpunosti odrekla korišćenja »države u odumiranju« kao instrumenta izgradnje i odbrane socijalističkih odnosa.

Marks i Engels su nagovestili potrebu da se u nepovoljnim (za radničku klasu) društvenim uslovima, preko specifičnog komandnog odnosa u oružanoj organizaciji radničke klase, odnosno socijalističke društvene zajednice, obezbedi nametanje proleterske organizovanosti i discipline ostalim savezničkim društvenim slojevima (gradskoj sirotinji, seljaštvu), što je Lenjin kasnije, preko svoje teorijske i praktične delatnosti, dalje razvio i realizovao.

Analizirajući iskustva »dobrovoljačkih jedinica« u Engleskoj 60-tih godina prošlog veka, milicijskih vojski u američkom građanskom ratu, Nacionalne garde Pariske komune, a posebno obrazlažući hipotezu o karakteru »vojnog sistema« izgrađenog komunističkog društva (»Mogućnosti i preduslovi . . .« »Antidiring« i dr.), Marks i Engels su isticali shvatanje o neophodnosti postojanja posebne specijalnosti — »vojne stručnosti« u okviru oružanog samoodorganizovanja u proleterskim revolucijama i socijalističkom društvu.

Visokorazvijeno socijalističko društvo pretpostavlja kolosalni razvoj materijalne proizvodnje, a u okviru nje i vojne tehnike kao rezultata novih društvenih podela rada i specijalizacija, što uslovljava postojanje posebnih stručnjaka za opsluživanje i upotrebu specifične ratne tehnike. Takođe, tehnologija vođenja oružanih dejstava na optimalan način, u uslovima angažovanja ogro-

mnih ljudskih snaga i materijalnih sredstava, zahteva postojanje »vojnih stručnjaka« u »vojnim sistemima« socijalističkog društva. Međutim, taj eventualno profesionalni deo naoružanog naroda predstavljao bi stručni servis društva u ravni sa ostalim stručnostima kao što su prosvetni radnici, ekonomski stručnjaci i sl. Dakle, vojna profesija u okviru naoružanog naroda po svojoj društveno-klasnoj prirodi, kvalitativno bi se razlikovala od vojne profesije u klasno-eksploatatorskim vojskama.

Ističući neophodnost posebnog i sistematskog vojnostručnog osposobljavanja starešinskog sastava »narodne dobrovoljačke vojske«, Engels je pisao: »Oficiri se ne mogu fabrikovati za isto vreme i istim sredstvima kao obični vojnici. Dosada je dokazano da su oduševljenje i spremnost masa dovoljno pa da se od svakog čoveka koliko toliko stvori dobar vojnici. Ali to nije dovoljno za oficire.«¹

Engels je smatrao da u »pronalaženju sposobnih oficira neće biti velikih teškoća, ako se budu odabirali iz onog sloja koji su sposobni za to mesto...«² i koji bi se preko posebne obuke brzo osposobili za pešadijske, artiljerijske i inženjerske oficire do bataljonskog nivoa. Međutim, neophodno je da »oficiri za komandovanje divizijom i brigadom«, dakle, za planiranje i vođenje većih borbenih operacija združenih jedinica, budu za tu svrhu isključivo pripremani i uvežbavani, da im to bude isključiva profesija.

U tom smislu Marks i Engels su zamerali Nacionalnoj gardi Pariske komune što Centralni komitet nije više objedinjavao i usklađivao rukovođenje operacijama i što je čestim promenama komandnog sastava oslabio vojnostručnu sposobnost štabova jedinica.

Prema tome, klasici su postavili tezu da je u okviru naoružanog naroda neophodno postojanje »vojnih stručnjaka«, kadrova osposobljenih za izvođenje stručne borbene obuke, komandovanje u toku oružanih borbenih dejstava, održavanje i upotrebu dela najsavremenije ratne tehnike, kojima će »vojna profesija biti isključivo zanimanje. Taj broj će, po njihovom mišljenju, sa razvojem socijalističkog društva biti sve manji »pošto će svakog sposobnog člana društva, i pored redovnih poslova, biti lako uvežbati u stvarnoj, ne paradnoj, vojnoj veštini toliko koliko je potrebno za odbranu zemlje.«¹

* * *

Prema dosada iznetom, može se pouzdano zaključiti da su Marks i Engels u svojim radovima teorijski obrazložili društveno-klasnu prirodu vojne organizacije radničke klase, odnosno socijalističke društvene zajednice, i anticipirali njena opštedruštvena i neka bitna vojnostrategijska svojstva. Ovaj deo njihove teorijske delatnosti, koja je, istina, razasuta po mnogim njihovim radovima, najčešće se naziva koncepcija osnivača marksizma o naoružanom narodu.

a) Naoružani narod — oružani instrument diktature proletarijata najpotpunije izražava svoju društveno-klasnu suštinu preko osnovne društvene uloge i zadataka: razbijanja buržoaske vojne organizacije i državnog aparata, odnosno odbrane socijalističkog društvenog razvoja od spoljne vojne agresije

¹ Isto, str. 279—280.

² Isto, str. 285.

³ K. Marks, F. Engels — Dela, tom V, izd. »Prosveta«, 1968, str. 216.

i pritiska i unutrašnje oružane kontrarevolucije, s jedne strane, i s druge, preko svog revolucionarnog klasnog svojstva da na najautentičniji način obezbeđuje ispoljavanje konkretnog istorijskog interesa radničke klase i radnih masa (optimalni način vođenja oružane borbe, rata i stalan proces podruštvljavanja na radničko-klasnoj osnovi odbrambenih struktura i funkcija socijalističkog društva).

b) Osnivači marksizma nisu apsolutizovali nijedan od konkretnih istorijskih oblika vojnog organizovanja radničke klase, već su naprotiv neprekidno i decidirano zastupali stanovište da će se naoružani narod u oružanoj revoluciji i po uspostavljanju diktature proletarijata ispoljavati kroz razne oblike što u »svakom posebnom slučaju zavisi od postojećih okolnosti«, odnosno karaktera unutrašnjih društveno-klasnih snaga i odnosa, spoljne vojnopolitičke konstelacije i vojnotehničkih svojstava oružane borbe, rata.

Iz konteksta njihovih radova nedvosmisleno se može zaključiti da milicijski sistem vojne organizacije nisu smatrali a priori obaveznim oblikom manifestacije naoružanog naroda. Engels je izričito konstatovao da »posle uvođenja ostraguše u naoružanju, čistoj miliciji je pogotovo odzvonilo«. ¹ Operativnim, jedinstvenim, moderno organizovanim, dobro obučanim i naoružanim vojnim formacijama davali su apsolutnu prednost, pa su u tom pravcu i insistirali da se odvija tok razvoja naoružanog naroda, kako bi na najuspešniji način izvršavao svoju funkciju u oružanim revolucijama i u odbrani socijalističkog društva.

Dakle, Marks i Engels su razlikovali društveno-klasnu suštinu naoružanog naroda u odnosu na njegove oblike realizacije i druga vojnostrategijska svojstva, što su kasnije, posebno u periodu Druge internacionale, mnogi teoretičari gubili iz vida identifikujući milicijski oblik sa naoružanim narodom.

c) Osnivači marksizma su anticipirali opštu zakonitost da naoružani narod, obezbeđujući stupanje na istorijsku pozornicu revolucionarne radničke klase i radnih masa (time »kvalitativnu i kvantitativnu promenu ljudskog faktora«), otvara proces prevazilaženja klasičnih oblika vojnog organizovanja i izaziva pojavu novih oblika borbe i otpora, novine u doktrini vođenja oružane borbe, rata. Dakle, vojna organizacija radničke klase otvara nove mogućnosti za razvoj vojne misli i prakse, kvalitativno novog »vojnog metoda«.

Distancirajući se od anarhističkih, utopijskih i građansko-liberalističkih shvatanja, Marks i Engels su isticali bitnu ulogu revolucionarne države radničke klase i svesnih organizovanih socijalističkih snaga u osmišljavanju, podsticanju i usmeravanju autohtone volje radničke klase u procesu organizovanja i razvoja jedinstvene vojne organizacije i jedinstvene doktrine oružane borbe. U vezi sa karakterom međuljudskih odnosa u vojnoj organizaciji radničke klase, ukazivali su na nužnost postojanja svesne vojne discipline i subordinacije u rukovođenju i komandovanju. Osnivači marksizma su odbacili tezu o naoružanom narodu kao natklasnoj vojnoj organizaciji, o apsolutnom spontanitetu i rascepanosti kao principa njegove organizacije i o opštem, a priori, datom obliku njegove konkretne manifestacije za sva vremena i uslove.

¹ F. Engels — Izabrana vojna dela, tom II, str. 370.

MARX AND ENGELS ON THE CLASS-REVOLUTIONARY AND GENERAL
MILITARY-STRATEGIC CONTENTS AND CHARACTER OF AN ARMED POPULACE

SUMMARY

Marx and Engels conceived their basic theoretic views of the character of socialist societal relationships, and also of military organisation, with the assumption that the penetration of socialism would take place in the most highly developed countries. In their works, by theoretically explaining the societal-class nature of the military organisation of the working class, that is, of the socialist social community, they anticipated its pan-social and certain essential military-strategic characteristics. That section of their theoretic activity which peppers many of their works is most often called the concept of an armed populace by the founders of Marxism.

Distancing themselves from anarchistic, utopian and bourgeois-liberalistic conceptions, Marx and Engels stressed the essential role of the revolutionary working class state and the consciously organised socialistic forces in giving meaning to, stimulating and directing the autochthonous will of the working class in the process of organisation and development of a united military organisation and a united doctrine of armed combat. In regard to the character of human relationships in the military organisation of the working class, they pointed to the necessity for a conscious military discipline and subordinations in its running and command. The founders of Marxism rejected the thesis of an armed populace as a military organisation which transcends class, an absolute spontaneity and factionalism as a principle of its organisation and of a general, a priori, given form of its concrete manifestation for all times and conditions.

Prevela Andrijana Hewitt